

الإدارة التربويّة
وزارة التربية والتعليم
القسم الكبير لامتحانات

دفتر امتحان

تحيّة للممتحنين وللممتحنات،

يجب قراءة التعليمات في هذه الصفحة والعمل وفقاً لها بدقة . عدم تنفيذ التعليمات قد يؤدي إلى عواقب مختلفة وحتى إلى إلغاء الامتحان .
أعدّ الامتحان لفحص التحصيلات الشخصية، لذلك يجب العمل بشكل ذاتي فقط . أثناء الامتحان، لا يُسمح طلب المساعدة من الغير، ولا يُسمح إعطاء أو الحصول على موادّ مكتوبة أو شفهيّة .

لا يُسمح إدخال موادّ مساعدة – كتب، دفاتر، قوائم – إلى غرفة الامتحان، ما عدا "موادّ مساعدة يُسمح استعمالها" المفصّلة في نموذج الامتحان أو في تعليمات مسبقة من وزارة التربية والتعليم . كما لا يُسمح إدخال هواتف خلويّة أو أجهزة إلكترونيّة أخرى إلى غرفة الامتحان . استعمال موادّ مساعدة لا يُسمح استعمالها سوف يؤدي إلى إلغاء الامتحان .
بعد الانتهاء من كتابة الامتحان، يجب تسليم الدفتر للمراقب ومغادرة غرفة الامتحان بهدوء .

يجب التقيّد بنزاهة الامتحانات!

تعليمات لامتحان

1. يجب التأكّد بأنّ تفاصيلكم الشخصية مطبوعة على ملصقات الممتحن التي حصلتم عليها . لا يُسمح إضافة أو تغيير أية تفاصيل في الملصقات، وذلك لمنع عواقب في تشخيص الدفتر وفي تسجيل العلامات .
2. في حال عدم حصولكم على ملصقة، يجب ملء التفاصيل في المكان المعدّ لملصقة الممتحن، بخطّ يد.
3. لا يُسمح الكتابة في هوامش الدفتر (في المنطقة المخططة)، لأنّه لن يتم مسح ضوئيّ لهذه المنطقة .
4. للمسوّدة تُستعمل أوراق دفتر الامتحان المعدّة لذلك فقط .
5. يُمنع نزع أو إضافة أوراق . الدفتر الذي يُسلّم ناقصاً يُثير الشكّ بعدم الالتزام بنزاهة الامتحانات .
6. لا يُسمح كتابة الاسم داخل الدفتر، لأنّ الامتحان يُفحص بدون ذكر اسم .

نتمنّى لكم النجاح!

משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות

מועד הבחינה: קיץ תשפ"ו, 2026, מועד ב

מספר השאלון: 75281

נספחים: נספח 1 – מאמרים

נספח 2 – דף עזר

שימו לב: בבחינה במועד זה יש הנחיות מיוחדות.

יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון

לבתי ספר בחינוך החרדי

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.

חלק ראשון – הבנה והבעה – 44 נקודות

חלק שני – לשון – 56 נקודות

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש

יש לבחור באחד הפרקים { פרק ב: תחביר
פרק ג: מערכת הצורות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר (נספח 2).

ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

חלק ראשון – הבנה והבעה (44 נקודות)

קראו את המאמרים א–ג שבנספח 1 המצורף, וענו על כל השאלות 1–5 שלפניכם.
הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. הרב רייזמן (מאמר ב) והרב לאו (מאמר ג) מצביעים על סתירה במקורותינו בנוגע למידת הבושה.

א. נסחו את הסתירה המשותפת שבה עוסקים שני המאמרים. (2 נקודות)

ב. הביאו ממאמר ב שני מקורות מנוגדים המבטאים את הסתירה הזאת. (2 נקודות)

ג. הסבירו כיצד הרב לאו (מאמר ג) מיישב סתירה זו. (2 נקודות)

2. לפניכם משפט ממאמר א: "כדי שאדם ירגיש בושה נדרש תנאי נוסף..." (פסקה ז).

א. במילים אלה הרב לוי, כותב המאמר, מרמז על תנאי אחר שהוזכר לפני כן.

- כתבו מהו התנאי שהוזכר לפני כן.
- ממה הרב לוי לומד את התנאי הזה?

(3 נקודות)

ב. על פי הרב לוי, כתבו שני תנאים נוספים להתעוררות הבושה, מלבד התנאי שכתבתם בסעיף א. (2 נקודות)

ג. על פי הרב לאו, כתבו שני תנאים נוספים להתעוררות הבושה, מלבד התנאי שכתבתם בסעיף א. (2 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

3. הרב לוי (מאמר א), מציג בפסקה א דעה מקובלת בציבור שהוא אינו תומך בה.
א. נסחו את הדעה המקובלת. (3 נקודות)

ב. (1) באיזו דרך הכותב מבטא את עמדתו השלילית כלפי דעה זו?
הקיפו את התשובה הנכונה.

- הפרכה
- שימוש במילים בעלות משמעות שלילית
- שימוש בלשון צינית
- דוגמה מנוגדת

(2) הסבירו את קביעתכם.

(3 נקודות)

4. במסכת ברכות נאמר שרבן יוחנן בן זכאי בירך את תלמידיו: "יהי רצון שתהא מורא שמיים עליכם כמורא בשר ודם". כשתמהו התלמידים על הברכה, ענה להם: "ולוואי תדעו, כשאדם עובר עבירה אומר: שלא יראני אדם" (ברכות כח, ע"ב). כלומר רבן יוחנן בן זכאי בירך את תלמידיו שיתביישו מפני הקב"ה כשם שהם מתביישים מבני האדם.

א. הרב לוי (מאמר א) מתאר מציאות חברתית דומה לזו שרומז לה רבן יוחנן בן זכאי.
תארו את המציאות הזאת על פי מאמר א. (2 נקודות)

ב. מהי ההשקפה היהודית בנוגע למציאות זו, לפי הרב לוי? על מה הוא מבסס את קביעתו? (3 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

5. מטלת כתיבה (22 נקודות)

בבית ספרכם הוחלט לקיים כינוס בנושא המידות.

לקראת הכינוס התבקשתם לכתוב סקירה על מידת הבושה.

בסקירתכם נסחו הגדרה למושג "בושה", וכתבו את ההשלכות של מידת הבושה על האדם.

התבססו על מאמר א ועל מאמר ב.

כתבו בהיקף של 100–200 מילים.

הקפידו על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה).

השתמשו בעמוד זה לכתיבת טיוטה, ואת הסקירה כתבו בעמוד 7.

טיוטה

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

סקירה

[illegible]

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

חלק שני – לשון (56 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. ענו על אַרְבַּע שאלות סך הכול, כמפורט להלן (לכל שאלה – 14 נקודות).
 תוכלו לענות על ארבע השאלות מתוך **שאלות 6–11** (פרק א – שם המספר ופרק ב – תחביר)
או מתוך שאלות 6, 12–16 (פרק א – שם המספר ופרק ג – מערכת הצורות).
שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש

6. לפניכם משפטים ובהם מספרים מודגשים וכן אפשרויות להגיית שם המספר ואותיות השימוש. כתבו במילים את המספרים המודגשים (אין צורך לנקד), והקיפו את הצורה הנכונה של שם המספר ואותיות השימוש מבין האפשרויות הנתונות.
- המשפט "לא תבושי ולא תיכלמי" מוכר מן הפיוט "לכה דודי" המושר בקבלת שבת. את הפיוט כתב רבי שלמה אלקבץ בצפת במאה ה-16.
- שָׁשָׁה / שֵׁשֶׁת** הבתים המרכזיים בפיוט עוסקים בנושא הגלות והגאולה. הכלה המוזכרת בפיוט היא כנסת ישראל. לפי הכתוב בשיר השירים רבה, **בְּעֶשֶׂר / עֶשְׂרָה** מקומות בתנ"ך כנסת ישראל נקראת "כלה". בבית מספר 9, המתחיל במילים "בואי בשלום", המתפללים נוהגים להפוך את פניהם לצד מערב.
- רבי שלמה אלקבץ נולד בספרד בשנת **1505**, וכבר כשהיה בן 25 נחשב לגדול בתורה. הוא היה מתלמידיו של רבי יוסף קארו, שיום פטירתו חל **בְּשָׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה / בְּשָׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה / בְּשָׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה** בניסן.
- רבי אלקבץ עלה לארץ-ישראל והתיישב בצפת, שהייתה בין **אַרְבַּע / אַרְבָּעָה / אַרְבַּעַת** ערי הקודש. צפת נחשבת לגבוהה בערי ישראל, כי היא מתנשאת לגובה של 937 מטר מעל פני הים. 5 פעמים לפחות במהלך ההיסטוריה היו בצפת רעידות אדמה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

פרק ב: תחביר

7. א. לפניכם שלושה משפטים.

I. אם אדם אינו מודע לחיסרון שבו, הוא אינו מתבייש, גם אם החיסרון נראה לעיני כול.

II. בושת פנים היא תכונה חיובית, אך במקרים מסוימים, כמו בלימוד תורה, האדם צריך להימנע ממנה.

III. הבושה מתבטאת לא רק ביחסים שבין האדם לקונו אלא גם במערכת היחסים היום-יומית שבין

איש לרעהו.

ציינו ליד כל אחד מן המשפטים את הסוג התחבירי שלו.

- אם המשפט מורכב, תחמו את הפסוקית או הפסוקיות שבו, וכתבו את התפקיד התחבירי של כל פסוקית.
- אם המשפט הוא משפט איחוי, תחמו את איבריו.

ב. לפניכם שני משפטים מורכבים, ובהם מילה או צירוף מסומנים בקו.

I. האם העליתם בדעתכם מה יקרה אם אנשים יהיו חסרי בושה?

II. רק כשהחטא מתגלה ברבים, הוא נהפך לממשי.

- (1) בכל אחד מן המשפטים הקיפו את המשפט העיקרי.
- (2) ציינו את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפטים.

חסרי בושה: _____ נהפך: _____

ג. לפניכם משפט.

אין הבושה מתקיימת אלא בעולם שבו משמשים ערכים ומוסר בכתר אחד.

כתבו את המשפט מחדש בלי להשתמש במבנה "אין... אלא...". שמרו על הקשר הלוגי שבמשפט.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

8. א. לפניכם משפט בעל חלק כולל.

שלושה היבטים של הבושה נסקרו במאמרים: פסיכולוגי, חברתי ומוסרי.

(1) ציינו את הסוג התחבירי של המשפט.

(2) סמנו בקו את הביטוי המכליל שבמשפט, וכתבו מעליו את התפקיד התחבירי שלו.

ב. לפניכם משפט, ובו תמורה.

ההיבט המוסרי של הבושה, כלומר תחושת אי־נוחות בהתנהגות שלא לפי ערכי המוסר, נחשב במקורותינו מעלה.

(1) הקיפו את התמורה.

(2) כתבו משפט פשוט מן התמורה ומן החלק שהיא ממירה.

ג. לפניכם שני משפטים.

I. המידות שמאפיינות את עם ישראל הן ביישנות, רחמנות וגמילות חסדים.

II. שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים.

(1) ציינו ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

(2) ציינו את התפקיד התחבירי של המילה "ביישנות" במשפט I.

(3) הקיפו את המספר של המשפט שיש בו תמורה כוללת.

(4) המירו את המשפט שאין בו תמורה כוללת במשפט פשוט בעל תמורה כוללת.

9. א. לפניכם משפט פשוט.

בעולם ללא בושה אנשים לא יחששו מביצוע מעשים לא ראויים.

נתחו את המשפט: ציינו מעל המילים את התפקידים התחביריים שלהן.

ב. לפניכם משפט מורכב.

האדם אינו מתבייש שאין לו כנפיים כשל ציפור, כי אין הוא חש בחסרונו של איבר זה, שכן גם

לשאר בני האדם אין חיסרון בהיעדר כנפיים.

(1) כתבו "נשוא" מעל כל מילה שהתפקיד התחבירי שלה הוא נשוא.

(2) כתבו "אוגד" מעל כל מילה שהתפקיד התחבירי שלה הוא אוגד.

(3) תחמו במשפט את כל הפסוקיות שהתפקיד התחבירי שלהן הוא פסוקית סיבה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

10. א. לפניכם קטע שאין בו סימני פיסוק מלבד נקודות בסופי המשפטים.

פסקו את הקטע לפי ההנחיות שאחריו.

הקפידו על פיסוק בולט וברור.

רחל אשתו של (רבי) עקיבא שאפה שילך ללמוד תורה. (רבי) עקיבא התבייש שמא ילעגו לו הילדים שאינו יודע אלף־בית. הניחה רחל עציץ על גב חמור וכך הוליך אותו (רבי) עקיבא לשוק. צחקו אנשי השוק ביום הראשון וביום השני ובשאר הימים פסק הצחוק. כך אמרה לו היום ומחר ילעגו עד שיתרגלו. לו היה מתבייש ללכת למלמדי תינוקות לא היה לנו חס וחלילה רבי עקיבא.

- פסקו משפטי איחוי.
- פסקו דיבור ישיר.
- פסקו הסגר.
- פסקו תמורה.

ב. לפניכם ארבעה משפטים, ובכל משפט מילה אַן צירוף מילים המסומנים בקו.

I. הבושה מהווה בוודאי מחסום בפני התקדמות והתפתחות רוחנית.

II. נראה שהמתכחשים לחשיבות הבושה בעיצוב אורחות חיינו עושים זאת בגלל הבושה.

III. רצוי שנהג לפי הדרכתו של הרמב"ן באגרתו, שדיבורנו יהיה בנחת, בענווה וביראת כבוד כלפי חברינו.

IV. לפי המקורות, גם המצפון הוא בושה פנימית הבונה בנפש האדם מחסומים מוסריים וקווים אדומים.

(1) מבין המילים או הצירופים המסומנים בקו במשפטים, הקיפו רק את המילים או הצירופים שיש להם

אותו תפקיד תחבירי.

(2) ציינו את התפקיד התחבירי המשותף למילים/לצירופים שהקפתם.

(3) מעל כל מילה או צירוף שלא הקפתם בתת־סעיף (1), כתבו את התפקיד התחבירי שלה/שלו.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

11. א. לפניכם שלושה משפטים מורכבים.
- I. ראוי שלכל המורים נקרא מחנכי תלמידים.
- II. אנשי חינוך שמחנכים לערכים, מורים את הדרך למוסר ולמצפון.
- III. נאמר במשנה שאין אדם ביישן למד.
- (1) הקיפו את הפסוקית שהתפקיד התחבירי שלה אינו פסוקית נושא.
- (2) ציינו את התפקיד התחבירי של הפסוקית שהקפתם.
- (3) השלימו את הטבלה שלפניכם. ציינו את חלק הדיבור ואת התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המסומנות בקו במשפטים.

המשפט	המילה	חלק הדיבור	התפקיד התחבירי
משפט I	מורים		
	מחנכי		
משפט II	מחנכים		
	מורים		
משפט III	ביישן		

- ב. לפניכם ארבעה משפטים, ובהם מילות שאלה.
- ציינו את התפקיד התחבירי של מילת השאלה בכל אחד מן המשפטים.
- I. מהו שביל הזהב בעבודת המידות?
- II. כמה מן ההחלטות שלנו מושפעות מדעותיהם של אחרים?
- III. כיצד נסביר את ההבדל בין בושא חיובית ובין בושא שלילית?
- IV. מה החברה צריכה לדעת על נושא הבושא?

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

פרק ג: מערכת הצורות

12. א. לפניכם קטע, ובו פעלים ושמות פועל מודגשים.

דברי המשנה במסכת אבות: "עז פנים לגיהנום ובושת פנים לגן עדן" **מְעוֹרְרִים** תמיהה – האם הבושה **נִמְנִית** עם המידות החיוביות או השליליות?
מרבי עקיבא למדנו שמי שאינו מתבייש **לְשַׁבֵּת** עם תינוקות ולהתחיל מלימוד האלף־בית, יכול להגיע לדרגות נשגבות. לעומת זאת אדם ביישן עלול **לְהוֹתֵר** עם הבנה **שְׂגוּיָה** רק משום שהתבייש לשאול שאלות על דברים שלא **הוֹבְּנוּ**.

השלימו את הטבלה שלפניכם. כתבו את השורש ואת הבניין של כל פועל ושם פועל המודגשים בקטע.

הפועל / שם הפועל	השורש	הבניין
מְעוֹרְרִים		
נִמְנִית		
לְשַׁבֵּת		
לְהוֹתֵר		
שְׂגוּיָה		
הוֹבְּנוּ		

ב. לפניכם משפט, ובו פועל מודגש.

הבושה **נוֹצְרָה** לאחר האכילה מעץ הדעת.

לפניכם רשימת צירופים, ובהם מילים מודגשות.

נוֹצַר לשונו, **יָצוּר** אנושי, **מָצוּר** על עיר, **נִצָּר** לשושלת רבנים, **יָצַר** הרע, **מוֹצָר** ישראלי

(1) הקיפו את המילים המודגשות שנגזרו מאותו השורש של הפועל **נוֹצְרָה** המודגש במשפט.

(2) ציינו מעל כל מילה מודגשת שלא הקפתם את השורש שלה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

13. א. לפניכם משפט וצירופים, ובהם שמות תואר מודגשים.
- ישראל הם **בִּישָׁנִים**, **רַחֲמָנִים**, **גּוֹמְלֵי** חסדים.
 - מעשה **מְבִישׁ**
 - אדם **מְבִיֵּשׁ**
- (1) שמות התואר המודגשים נוצרו בדרך של שורש ומשקל.
- ציינו את המשקל המשותף לשמות התואר **בִּישָׁנִים**, **רַחֲמָנִים**.
 - ציינו מה משותף ל**משקלים** של שמות התואר **גּוֹמֵל**, **מְבִישׁ**, **מְבִיֵּשׁ**.
- (2) לפניכם משפט: **בוֹשׁ** והיכלם.
- נתחו את הפועל **בוֹשׁ**:
- זמן/ דרך: _____, גוף: _____, בניין: _____.

- ב. לפניכם שני משפטים, ובהם מודגשת המילה **נעלה**.
- הבושה החיובית היא מידה **נְעִלָה**¹.
 - האישה **נְעִלָה**² את **נְעִלָה**³.
- השלימו את הטבלה שלפניכם: כתבו את חלק הדיבור ואת השורש של כל אחת מן המילים.

המילה	חלק הדיבור	השורש
נְעִלָה ¹		
נְעִלָה ²		
נְעִלָה ³		

- ג. לפניכם שני משפטים, ובהם מודגשות מילים בצורת הבינוני.
- ראוי ש**כל המורים שמחנכים לערכים, ומורים את הדרך למוסר ולמצפון ייקראו בשם מחנכים**.
 - נאמר במשנה שאדם **קפדן** אינו מלמד.
- (1) ציינו מעל המילים המסומנות בקו את חלק הדיבור שלהן.
- (2) מבין המילים המסומנות בקו, העתיקו את שמות העצם, וציינו ליד כל אחד מהם את המשקל שלו.
-

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

14. א. לפניכם משפטים, ובהם מילים מודגשות.

1. לראשונה מוזכרת הבושה בתורתנו לאחר שאדם הראשון אכל מעץ ה**דַּעַת**.
2. תחושת האי־נוחות שאדם חש כאשר הוא פועל בניגוד לנורמות המקובלות **קְרוּיָה** "בושה".
3. אומנם הבושה היא רגש שלילי שגורם לנו תחושת אי־נוחות, אבל מתברר שיש בה גם **תועֵלֶת** רבה. לפניכם המילים המודגשות במשפטים.

- ליד כל מילה ציינו שם פעולה מאותו השורש של המילה המודגשת. על שם הפעולה לכלול את כל שלושת עיצורי השורש.
- כתבו ליד כל שם פעולה שציננתם את ה**בְּנִיין** שלו.

דַּעַת – שם פעולה: _____ הבניין: _____

קְרוּיָה – שם פעולה: _____ הבניין: _____

תועֵלֶת – שם פעולה: _____ הבניין: _____

ב. לפניכם משפט, ובו שם פועל מודגש.

אם כשלנו, הבושה דוחקת בנו להסתיר זאת מן החברה, וכופה עלינו **לַעֲטוֹת** גינונים מזויפים של נימוס.

לפניכם רשימה של שמות: **הַטָּעִיָּה, הַטָּעוּיָּה, הַתְּמוּטָּטוּת, הַטָּיָה.**

- (1) מבין השמות שברשימה העתיקו את השם שנגזר מאותו השורש של שם הפועל **לַעֲטוֹת**, וציינו את השורש המשותף.

השם: _____ השורש המשותף: _____

- (2) ציינו מעל כל שם שלא העתקתם את השורש שלו.

ג. האקדמיה ללשון העברית חידשה את המונח "**עֲטוּי**" (למינציה).

לפניכם הגדרה של המונח: **עֲטוּי** הוא ציפוי של יריעת ניילון (דקה או עבה) המודבקת בחימום ובלחץ

על צידו האחד או על שני צידיו של נייר או קרטון.

יש המשתמשים במונח **נִילוֹן** לציון אותה הפעולה.

מדוע, לדעתכם, העדיפה האקדמיה ללשון העברית לחדש את המילה **עֲטוּי** ולא לאשר את המילה **נִילוֹן** הנפוצה בציבור?

ד. לפניכם משפט ובו שני פעלים מודגשים, אך רק אחד מהם מתאים להקשר המשפט.

הנאום המרגש ה**וּתִיר** / ה**תִּיר** רושם על הנוכחים.

- (1) הקיפו את הפועל המתאים להקשר המשפט.
- (2) כתבו מן ה**שורש** של כל אחד מן הפעלים – פועל בבניין פיעל, בינוני, יחיד.

ה**וּתִיר**: _____ ה**תִּיר**: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

15. א. לפניכם משפט, ובו מודגש שם שמשמעות המשקל שלו היא "מקומות".
הבושה מהווה **מַחְסוֹם** בפני התקדמותו של התלמיד שאינו מעז לשאול.

- (1) ציינו את המשקל של השם **מַחְסוֹם**. _____
- (2) לפניכם רשימת שמות אחרים הגזורים בדרך של שורש ומשקל במשמעות של **מקומות**.

מַחְבּוֹא, מַפָּל, מַצְפָּה, מוֹשְׁבָה, מַסּוֹעַ

הקיפו את שני השמות הנוטים באותו המשקל של השם **מַחְסוֹם**.

(3) כתבו מעל כל אחד מן השמות שלא הקפתם בתת־סעיף (2) את השורש שלו.

ב. לפניכם ארבעה שמות.

מַעֲיִנוֹת, מוֹעָצוֹת, מַחֲנוֹת, מַעֲבָדוֹת

מיינו את השמות לשני זוגות לפי המשקל, וציינו את המשקל המשותף לכל זוג.

זוג 1: _____ המשקל המשותף: _____

זוג 2: _____ המשקל המשותף: _____

ג. לפניכם שמות נוספים במשמעות של מקומות: **מִדְרָחוֹב, פְּעוּטוֹן**.

פרטו את דרך התצורה של כל אחד מן השמות.

מִדְרָחוֹב _____

פְּעוּטוֹן _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

16. א. לפניכם שלושה צירופים ובהם שמות מודגשים.

רְשׁוֹת הַרְבִּים, הַרְשָׁאָה בַּנְקָאִית, רְאִשׁוֹת מַמְשֻׁלָּה

- (1) הקיפו את השם שנוצר בדרך של בסיס וצורן סופי.
- (2) ציינו את משמעות הצורן הסופי בשם שהקפתם.
- (3) ציינו את השורש המשותף לשני השמות המודגשים שלא הקפתם.
- (4) כתבו שם שדרך התצורה שלו היא בסיס וצורן סופי: הבסיס הוא **ראש** והצורן הסופי במשמעות "סדר".

ב. (1) לפניכם חמישה שמות.

אֵיכּוֹת, זְכוּת, כְּמוֹת, אֲטִיּוֹת גְּלוּת

- העתיקו מן הרשימה שם אחד שנוצר בדרך של שורש ומשקל.
- העתיקו מן הרשימה שם אחד שנוצר בדרך של בסיס וצורן סופי, ופרטו את דרך היווצרותו.

(2) לפניכם שם נוסף: פְּדוּת.

- כתבו מן השורש של השם פְּדוּת שם עצם במשקל קְטָלוֹן.
- כתבו מן השורש של השם פְּדוּת שם תואר בצורת בינוני פְּעוּל.

ג. לפניכם משפטים, ובהם מילים מודגשות.

- כשאדם בביתו הוא **מְסִיר** מעליו את מסכת הנימוס שהוא עוטה על פניו כשהוא **מְצוּי** בחברת בני אדם.
- כשאדם אינו **מוֹדֵעַ** לחיסרון שבו, אין הוא מתבייש.

(1) ציינו ליד כל אחת מן המילים אם האות מ"ם המודגשת בה היא **שורשית** או **מוספית**.

מְסִיר: _____

מְצוּי: _____

מוֹדֵעַ: _____

(2) לפניכם שני משפטים, ובהם מילים מודגשות.

- לעולם יהא אדם ירא שמיים בסתר כבְּגָלוֹ.
- יש שאדם עוטה על פניו את מסכת הנימוס כשהוא **מְצוּי** בחברת בני אדם.

ליד כל אחד מן המשפטים כתבו פועל מן השורש של המילה המודגשת שבו, בבניין נפעל, בינוני, יחיד.

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

טיוטה

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ו, מועד ב, מס' 75281 + נספחים

טיוטה

"איתך בכל מקום, גם בבגרות.
בהצלחה, מועצת התלמידים והנוער הארצית"

"معك في كل مكان، وفي البجروت أيضًا.
بالنجاح، مجلس الطلاب والشبيبة القطري"

נספחים: נספח 1 – מאמרים ונספח 2 – דף עזר
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
לבתי ספר בחינוך החרדי
75281, קיץ תשפ"ו, מועד ב

נספח 1 – מאמרים

לפניכם שלושה מאמרים. קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר א

מי הרג את הבושה?

מאת הרב אהרן לוי

פסקה א תחושת הבושה משפיעה על עיצוב אישיותנו ועל אורחות חיינו, הרבה יותר ממה שאנו נוטים לייחס לה. אלה המתכחשים לקביעה זו עושים זאת בגלל הבושה. הם פשוט מתביישים להודות שהם מתביישים.

פסקה ב האם העלייתם בדעתכם כיצד היה נראה העולם ללא הבושה? כמה פעולות אנו חוששים לבצע רק מפני ש"לא נעים" או "מה יגידו"? בעולם ללא בושה פעולות כאלה היו מתבצעות. בהיעדר בושה ה"לא נעים" מתבטל, וה"מה יגידו" מתאייד. בלי בושה אין צורך להיות תרבותיים או מנומסים. השימוש בשקר אינו פסול עוד, והעברין אינו נרתע מחשיפת מעשיו.

פסקה ג הבושה מאופיינת בתחושת אי-נוחות במקרים שאדם מרגיש שפעל בניגוד לנורמות המקובלות או במקרים שחולשותיו נחשפו. הבושה יכולה לעכב אותנו במישורים רבים, אך גם לזרז לפעולה במצבים אחרים. הבושה מונעת מאיתנו להתנהג כאוות נפשנו, ומצווה עלינו שלא לחרוג מכללי ההתנהגות המקובלים. ואם בכל זאת קָשַׁלנו, היא דוחקת בנו להסתיר זאת מן החברה, וכופה עלינו לעטות על פנינו גינונים מזויפים של נימוס. בעולם תחרותי קָשַׁלנו הבושה נחשבת "חיסרון" המעכב את האדם בדרכו אל ההצלחה, אלא ש"חיסרון" זה נחשב מעלה במקורותינו.

פסקה ד תחושת הבושה נחשבת תכונה יהודית של ממש: "שלוש מתנות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל: רחמנים וביישנים וגומלי חסדים" (במדבר רבה ח, ד). ועוד אמרו: "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו" (ברכות יב, ע"ב). כלומר אף אם נכשל אדם במעשיו וקָטָא, אם יש בו בושה – מוחלין לו.

פסקה ה הבושה מתוארת לראשונה בתורתנו לאחר שאדם הראשון אכל מעץ הדעת. לשאלת הבורא: "אֵיכָה?" השיב אדם הראשון: "אֶת קִלְקִי שִׁמְעֵתִי בִּגְן וְאִירָא" (בראשית ג, י). הפסוק מלמד כי בושתו של אדם הראשון לא ניעורה בו מייד לאחר שאכל מן העץ. כל עוד לא חטא, היה אדם הראשון שלם ונטול חטאים כפי שהיה בשעת בריאתו, ולכן לא ידע בושה. אך גם לאחר שחטא ושלמותו נפגמה, עדיין לא התבייש בחסרונו, לפי שאין הבושה מתעוררת אלא כאשר היא נחשפת לפני אחרים. רק כאשר התגלה חסרונו לפני בוראו, נתבייש ונחבא.

* מעובד על פי הרב לוי, א' (תשע"ט). לחזור עם תשובה, חלק ג, עמ' 21–44.

פסקה ו כל עוד החטא גלוי רק לאדם שחטא, אין החטא נחשב לחיסרון ממשי, שכן רק הוא – האדם – יודע על קיומו. אבל אם מתגלה החטא ברבים, החיסרון נעשה ממשי, ואז נולדת הבושה.

פסקה ז כדי שאדם ירגיש בושה נדרש תנאי נוסף – שהסביבה תראה בדבר חיסרון. השמעתם מימיכם על אדם המתבייש על שאין לו כנפיים כשל ציפור או קרניים כשל שור? ומדוע אינו מתבייש? לפי שהוא אדם. כל בני האדם מצויים במצבו, לכן אין זה בגדר חיסרון בעיניהם.

פסקה ח בעולם שבו גזל ואכזריות נחשבים למעשים פסולים, הגזלן והאכזר יבושו כאשר יתגלו מעשיהם. בחברה שיש בה ערכים, יש גם מושגים של שלמות וחיסרון. מטבע הדברים, הערכים מציבים לפני האדם את המצב השלם שהוא נדרש להגיע אליו. כאשר מתגלה ברבים כי האדם מרוחק משלמות זו, הדבר נחשב לחיסרון ואז עולה בו תחושת הבושה. אם ה"רבים" אינם רואים במעשיו חיסרון, שוב אין הם משמשים עוד תריס בפני מעשיו הנלוזים. מכאן שאין הבושה מתקיימת אלא בעולם שבו משמשים ערכים ומוסר בכתר אחד. ומכאן שאם יגוועו הערכים – תמות עימם גם הבושה.

פסקה ט התפקיד של מידת הבושה בא לידי ביטוי בשני מצבים: לפני שהאדם נכשל בחטא ולאחר שנכשל. לפני שחטא, היא משמשת לו תריס ומגינה עליו מפני הפישלון. היא מתעוררת בו כדי להזהיר אותו מפני מעשים שיעצימו את חסרונותיו בעיני הרבים. לאחר שחטא, היא מעוררת בו חרטה ועצב על כישלונו, ובכך דוחפת אותו לתקן את מעשיו ולסלק את חסרונותיו.

פסקה י אנשים הנאמנים לחברה, ונוהרים בשמירת ערכיה, חוששים שאם יעשו מעשים המנוגדים לערכי החברה, יתגלה הדבר והם יתביישו בכך. אדם כזה, אפשר שבמסתרים יתיר לעצמו לנהוג באופן שונה לחלוטין מהתנהגותו בין אנשים. שכן כאשר האדם בביתו, הוא מסיר מעליו את מסכת הנימוס התרבותית שהוא עוטה על פניו כשהוא מצוי בחברת בני אדם.

פסקה יא אדם שיודע שכל מעשיו, בגלוי ובסתרי, גלויים לפני הבורא, מתבייש בחסרונותיו גם כשהוא בחדרי חדרים. והוא שאמרו חז"ל: "לעולם יהא אדם ירא שמיים בסתר כבגלוי" (מתוך תפילת שחרית).

מאמר ב

חיים שאין בהם בושה וכלימה

מאת הרב צבי רייזמן

פסקה א בברכת החודש אנחנו מבקשים "ותיתן לנו... חיים שאין בהם בושה וכלימה". גם בתפילה ובברכת המזון אנו מבקשים ש"לא יבוש ולא ניכלם". המילים בושה וכלימה מבטאות תחושה של אדם שעשה מעשה שגוי או לא מקובל, והוא מבקש להסתיר אותו, או תחושה קשה שנגרמת לאדם מתגובה של סביבתו, תגובה הפוגעת בו במעמקי הנפש. מכאן מובן מדוע לבקשה "שלא נבוש" יש משקל רב בבקשותינו ובתפילותינו.

פסקה ב לעומת זאת אנו רואים שבמידת הבושה יש מעלה גדולה, והיא אחד מסימני ההיכר של עם ישראל: "שלושה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים... כל שיש בו שלושה סימנים הללו ראוי להידבק באומה זו..." (יבמות עט, ע"א). מעלה נוספת של מידת הבושה מבוארת בגמרא: "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עוונותיו" (ברכות יב, ע"ב).

פסקה ג אם הבושה היא מעלה יסודית לכל מי שמשייך את עצמו לעם ישראל, וחיונית לשלמות האדם – מדוע אנו מבקשים "חיים שאין בהם בושה וכלימה"? הלוא אדרבה, היינו צריכים לבקש "חיים שיש בהם בושה וכלימה".

פסקה ד ונראה שיש לבאר את הבקשה ל"חיים שאין בהם בושה", על פי הכתוב על אדם הראשון: "וְלֹא יִתְבוֹשֶׁשׁ" (בראשית ב, כה). לפני חטא אדם הראשון לא היה קיים מושג הבושה, כי הבושה נוצרה רק בעקבות התהוות היצר הרע. בטרם אכל אדם הראשון מעץ הדעת לא היה בו יצר הרע, ולכן לא הרגיש כל בושה. היעדר הבושה מבטא שלמות רוחנית עליונה של דבקות בקב"ה. אם כך אפשר לפרש שהכוונה בבקשה ל"חיים שאין בהם בושה" היא שנחזור לדרגת שלמותו של אדם הראשון לפני החטא, כאשר היה משולל מהרגשת הבושה, כי לא ניתן בו היצר הרע.

פסקה ה אם כן מדוע חז"ל אומרים שהבושה היא ממעלותיו של כל יהודי, והיא המפתח למחילת עוונות? מבאר הרב דסלר: "...המתבייש מפני העבירה שעבר מתבייש על שעבר על רצון בוראו... וכשאדם מתבייש מחטאו הוא מתחרט בכל מעמקי לבבו ומבקש את תיקונו" (מכתב מאליהו, ח"א עמ' רנג). כלומר תחושת הבושה שאדם מרגיש בעקבות עבירה שעבר, נובעת מן ההבנה של גדולת הבורא לעומת קטנות האדם וחולשותיו. אם כן הבושה מביאה את האדם להכרה בגדלותו של הקב"ה וליראת חטא, ומתוך כך מונעת ממנו לחטוא.

מעובד על פי הרב רייזמן, צ' (תשע"ח). רץ כצבי, עמ' תפו-תצו.

פסקה ו מידת הבושה באה לידי ביטוי לא רק ביחסים שבין האדם לקונו אלא גם במערכת היחסים היום-יומית שבין איש לרעהו, כדברי הרמב"ן: "ותתבייש מכל אדם, ואם יקראך איש, אל תענהו בקול רם רק בנחת, כעומד לפני רבו" (איגרת הרמב"ן). במילים אלה מדריך אותנו הרמב"ן לחוש בושה מכל אדם, ומתוך כך לנהוג כלפי אחרים בענווה וביראת כבוד.

פסקה ז באומרנו "חיים שאין בהם בושה וכלימה", אנו מבקשים להימנע מבושה שעלולה להיגרם ממעשינו. איננו רוצים להתבזות בעיני עצמנו או בעיני הזולת. אנו כן רוצים לזכות בבושה המביאה ליראת שמיים ומדריכה את האדם בנתיבות השלמות, הן בין אדם לקונו, בהיותה מחיצה של ברזל בפני החטא, הן במערכת היחסים בין אדם לחברו.

מאמר ג

לא הביישן למד

מאת הרב ישראל מאיר לאו

פסקה א מידת הבושה היא מעלה נפלאה, מסימני ההיכר של עם ישראל, עד כדי כך שהמשנה אומרת: "עז פנים לגיהנום ובושת פנים לגן עדן" (אבות ה, כ). דברי משנה זו מעוררים סתירה ותמיהה: האם הבושה היא חיובית או שלילית? אם הבושה היא מעלה כה גדולה, מדוע נאמר: "לא הביישן למד" (אבות ב, ה)? השאלה מתחזקת לנוכח אותה משנה באבות (ה, כ) המורה בתחילתה: "הווי עז כנמר", כלומר, יש להתאזר במידת העזות שהיא היפוכה של הביישנות.

פסקה ב בושת פנים היא תכונה חיובית בדרך כלל, אך יש מקרים שבהם צריך להימנע מן הבושה. על פי עצתו של התנא, ברכישת מעלות בחוכמת התורה ובלימודה "לא הביישן למד". סמל ודוגמה לכך היא דמותו של רבי עקיבא. כיצד הגיע רבי עקיבא לדרגות נפלאות ונשגבות? מספרת הברייתא: "מה היה תחילתו של רבי עקיבא? אמרו: בן ארבעים שנה היה ולא שָׁנָה כלום... הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות... אמר לו (רבי עקיבא): רבי, למדני תורה... כתב לו אלף-בית ולמדה" (אבות דרבי נתן, ו, ב). אילו היה רבי עקיבא מתבייש לישוב עם התינוקות ולהתחיל מן האלף-בית, לא היה לנו, חלילה, רבי עקיבא.

פסקה ג הביישן חושש לשאול ולברר את הנלמד, שמא ילעגו לו ולשאלותיו, ולכן מעדיף לשתוק. התוצאה העגומה היא שהוא נשאר עם ספקותיו ועם שאלותיו, וכאילו לא למד דבר. הוא עלול להיוותר עם הבנה מוטעית, עם שגיאה בתפיסתו רק משום שהתבייש לבקש הסבר חוזר ולומר: "לא הבנתי". כך פסק הרמב"ם: "וכן לא יאמר התלמיד: 'הבנתי', והוא לא הבין. אלא חוזר ושואל אפילו כמה פעמים... לא יהיה התלמיד בוש מחבריו שלמדו מפעם ראשונה או שנייה, והוא לא למד אלא אחר כמה פעמים..." (רמב"ם משנה תורה, הלכות תלמוד תורה, ד, ד-ה).

פסקה ד יש להבחין בין "ביישן" לבין "בושת פנים לגן עדן". הביישן חושש תמיד, שמא הוא לא יהיה די מכובד בעיני הבריות. הוא ירא פן ילעגו לו חבריו על חוסר הבנתו. הוא רוצה לדעת אך מתבייש לשאול. עצם הרצון לדעת הוא מעֲלָה, אך הבושה מהווה מחסום בפני התקדמותו, והיא עוצרת את התפתחותו הרוחנית. לעומת זאת "בושת פנים" היא תכונת הענווה, היא מידתו של האדם שאינו עז פנים, ואינו סבור כי הכול נברא לשמשו.

מעובד על פי הרב לאו, י"מ (תשס"ה). יחל ישראל על מסכת אבות, חלק ב, עמ' קד-קו.

נספח 2 – דף עזר

טבלת התנועות

התנועות הקטנות	התנועות הגדולות	התנועות החטופות	
a	פתח	קמץ	חטף פתח
e	סגול	צירי חסר	צירי מלא
i	חיריק חסר	חיריק מלא	
o	קמץ קטן	חולם חסר	חולם מלא
u	קובוץ	שורוק	

טבלת הגופים

גוף ראשון	גוף שני	גוף שלישי	
יחיד	מדבר	נוכח	נסתר
יחידה	מדברת	נוכחת	נסתרת
רבים	מדברים	נוכחים	נסתרים
רבות	מדברות	נוכחות	נסתרות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה

סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחד/מחובר)

סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)

התפקידים התחביריים במשפט: נשוא, מושא, תיאור, לוואי, תמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים במשפט: הסגר, פנייה, קריאה

משפטים בעלי מבנה מיוחד: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל: קל-פָּעַל (פעל), נִפְעַל (נפעל), הִפְעִיל (הפעיל), הִפְעַל (הופעל), פָּעַל (פיעל), פָּעַל (פועל), הִתְפַּעֵל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פי"צ (חפי"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י/ו (נפ"י/ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)

גזרת הכפולים (ע"ע)

דרכי תצורת המילים:

גזירה מסורגת: שורש ומשקל

גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

סוגי צורנים: צורן גזירה, צורן נטייה